

POROČAMO

KOROŠKO MLADJE

Leta 1960 so nekateri kulturno zainteresirani mladi koroški Slovenci izdali prvo številko revije Mladje. Dotedanji literarni listi (Vera in dom, Kres, Setev...) niso ustrezali kulturnim predstavam mladih, ki so hoteli kvalitetnejšo, zahtevnejšo literarno rast, kot je dotlej poganjala med slovensko manjšino na Koroškem. Namenoma so se hoteli oddaljiti od tradicionalnega sloga Mohorjeve družbe in prekiniti z večerniško literaturo, se odpovedati sveto zapisanemu provincializmu in se postaviti po robu kulturnemu delovanju, katerega cilj in smisel je bil v prvi vrsti vzgojen in je podredilo pisateljsko besedo krajevnim ljudskim potrebam. Niso hoteli postati glasilo določene ideologije ali politične stranke, odklonili so vsak ozko pojmovani, statični, vase obrnjen, monopolistični življenjski nazor. Vsakemu posamezniku je ostalo prepuščeno, kako bo usmeril svoje življenjsko gledanje in do kakšnih ideoloških in političnih odnosov se bo priboril. Za sodelovanje je bila potrebna le resna volja do kulturnega dela.

Od vsega začetka je mladjevsko gibanje skušalo biti kritično. Na diskusijskih večerih je bilo to tudi izpovedano: »Naša kritika izvira iz spoznanja, da smo koroški Slovenci vse preveč valili krivdo na neugodne prilike, na tujce, premalo pa smo bili kritični do samega sebe — in zato smo zaostali v kulturnem razvoju za dobrih sto let. Obtičali smo v čitalniško solzavem narodoljubju devetnajstega stoletja. Naša kritika izvira iz spoznanja, da s kajenjem malikom in s hvalisanjem prav nikamor ne pridemo. V tem smislu smatramo

kritiko kot rušilni in konstruktivni akt. Kot rušilni akt v toliko, ker je treba na narodnem telesu brezobzirno izrezati vse gnile rane, treba je strgati raz pravega ozadja ves narejen nesodoben in kičast štuk. Da razbijemo ta nepravi in prašni obraz, da ujamemo tek 20. stoletja, je treba napeti vse sile, je treba uporabiti vsa sredstva...«

Vemo, da to ni v vsem uspelo. Vse preveč je bilo pri misli na svojo lastno revijo, ki naj bi pomagala opravljati to nalogo, romantičnega, pač mladostnega razpoloženja. »Popotno palico bomo vzeli in bomo šli iskati svoj narod. Treba je žilavo iskati, treba je imeti neupogljiv tilnik in treba je mehko prisluhnniti stokanjnu zvona v lini...«. Od takih napotkov »samorastnikom in še komu« v prvi številki pa do tistih v zadnji, šesti, se je marsikaj razčistilo: »Naši cilji so dobili trdnjše lice. Tistega mladostnega zagona danes ni več: ostala so posamezna, konkretna, osebna poslanstva. — V kulturno ustvarjanje je treba zrasti. V umetniško osebnost je treba dozoreti. Zgledi, ki nam jih postavljajo, so prevara. Vedeti moramo, da hočemo resnično kulturo in nezmaličeno umetnost. Zato moramo hoteti tudi pota, ki privedejo do njiju.«

Zapreke, ki so se tem idealnim predstavam postavile po robu, pri tem ne gre podcenjevati. Obetajoči sodelavci skozi šest števil v mladju 7/8, ki je te dni v tisku, ne bodo več zastopani. Z vsako številko se spreminja uredniški sestav in uredniški postopek. Revija nima uglajenega, stalnega in zanesljivega delovnega kadra, recimo trdnega uredniškega odbora, teža posameznih uredniških področij se ne razteza v širino, temveč se kopiči

navzviš, to je — leži vse preveč na ramah posameznikov. Vsako številko mučijo finančne skrbi. Redki izid — na vsako leto pride približno ena številka — jemlje reviji podobo sodobne revije in ji daje podobo almanaha, zbornika. Mnogo člankov zgublja s tem aktualnost.

Pomanjkljivosti se kažejo tudi na zunaj. Okolje, kjer žive koroški bralci Mladja, je bilo nenehno izpostavljeno narodno razkrojevalnim, poplitvovalnim in potujčevalnim silnicam, ki so svoje delo brez ovir mogle temeljito opravljati. Slovenske prosvetne in politične organizacije so se v veliko primerih izolirale, v veliko primerih pa jih je ljudstvo zaradi prešibkih življenjskih dajatev samo izločilo.* Tudi kulturna politika Mohorjeve družbe (ustanovljene leta 1852), najstarejše in največje kulturne ustanove koroških Slovencev, ki se je pogosto zadovoljevala z izdajanjem raznih Trebušnikov in Kozamurnikov, drugače pa nabožne in poljudno verske literature, čeprav je na drugi strani Mladje gmotno močno podprla, je prispevala svoj delež, da koroški bralec z nekaj izjemami danes ni pripravljen in tudi ne sposoben zavzeti pozitivno stališče do več večerniške slovenske besede in ideje.

Drži pa, da je tu, v Mladju, našlo izraz prosto, nevezano in necenzurirano literarno hotenje in kulturno snovanje mlade slovenske generacije na Koroškem. Tu je možno svobodno izraziti vse to, kar človeku leži na srcu, da izpove tako ali tako, in prikazati vrednote duha, ki koroškim Slovincem še daleč niso same po sebi umevne zadeve. Do danes so nameni in cilji Mladja ostali, kakršni so bili: splošna višja kulturna raven,

svobodno umetniško prizadevanje, obravnavanje problemov in soočenje mnenj ter nazorov, kritika, avtokritika, uk, eksperiment.

Dve leti po izidu prve številke Mladja je bil ustanovljen »Oder Mladje«. Kot revija upošteva tudi oder edino literarno estetske in literarno zgodovinske kriterije in zavrača vsa ozka nacionalna in politična ter svetovno-nazorska naziranja. Posebni položaj koroških Slovencev narekuje umetniško dejavni skupini, da se nujno otrese vseh provincialnih gledanj in da ne zanemari nobenega posameznika in ga odbija z nepotrebnimi opredelitvami in pregradami. Nagovoriti hoče vse slovenske izobražence, ki jim je oder predvsem namenjen. Za svojo krstno predstavo je uprizoril dramski poizkus Bora Kostanka, »Mrtvo oznanilo«, potem pa »Scapinove zvijače«, »Mater Terezo« in druge. »Antigona« Dominika Smoleta ga je uvrstila med uspešne umetniške odre. V zadnjem času je utihnil, kar je bila posledica personalnih sprememb in premikov. Upati je, da bo skupina spet našla nazaj na oder in pripravila koroškim Slovincem kak nov umetniški užitek.

Štiri leta po izidu prve številke Mladja je bil ustanovljen »Klub Mladje«, ki povezuje kulturno ali duhovno ustvarjajoče ljudi z določenim umetniškim programom. Njegov cilj je zorenje v človeka brez obremenjenosti, brez kompleksov in plašnic v čutnem in duhovnem sprejemanju življenjskih pojavov, zorenje v osebnost, rast v nalogo, ki si jo je postavil vsak sam za svoj cilj — pot prek vsega tega v umetnost. Nekaj sadov, čeprav skromnih, je Mladje rodilo. V Ljubljani so izšle črtice Bora Kostanka, v Celovcu pa pesmi Miška Mačka in Nika Darleta. Na slikarskem področju pa se je najvišje dvignil Valentin Oman.

Florjan Lipusch

* Pomanjkljivost slovenskega literarnega življenja na Koroškem je tudi v tem, da ni prave kritike. Kar se pojavi, je osebno polemiziranje ali pozdravljanje, največkrat pa golo poročanje in naštevanje. Kritičnih prijemov, ki bi delo ustrezno ocenili in omogočili avtorjem razvoj tudi s te strani, doslej ni bilo.